

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سکوت

پژوهش و تحقیق

سرکار خانم جباری

فاطمه سالاری

فائزه بهزادی

مهدیه صادقیان

بهمن ۱۳۹۷

چکیده

در بین احادیث و روایات و آیات قرآن، سکوت از جایگاه والا و ارزشمندی برخوردار است و تا جایی که یکبار از ارکان سیرو سلوک عرفانی تلقی شود و ابزاری برای رسیدن به کمالات الهی محسوب می‌گردد.

طبق فرمایشات امام صادق (علیه السلام) که مفرمایند: انما شيعتنا الخرس شيعيان ما گنگ هستند البته منظور از این سکوت، سکوت همراه با توجه و مراقبت و تفکر است. همچنان که در مورد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) داریم که صمت السان: سکوتش زبان بود این مقاله بر آن است که سکوت و ارزش آن و تاثیرش بر رشد معنوی را از دید قرآن و روایات بررسی کند و همچنین نگاهی گذرا بر زندگی بزرگانی داشته باشد که از سکوت در جهت کسب کمالات معنوی بهره جسته اند.

کلمات کلیدی

زبان‌تکامل، کلمات کلیدی، زبان‌آموزی

فهرست

۶		مقدمه
۷		تعریف سکوت
۸		تعریف زبان
۱۱		سکوت در قرآن
۱۲		سکوت در احادیث
۱۴		مجموعه داستان ها
۲۰		اشعار
۲۱		نکات
۲۳		نتیجه گیری
۲۴		منابع و مآخذ

اگر بینی که نابینا در چاه است اگر خاموش بنشینی گناه است
در مقام گفت مهر خاموشی بر لب زدن تیغ را زیر سپر در جنگ پنهان کردن است
گر سخن از نیکویی چون زر بود آن سخن ناگفته نیکوتر بود
هر سخن از نیکویی چون زر بود آن سخن ناگفته نیکوتر بود
هر سخن از دل برآید لاجرم بر دل نشیند

نکات

- *رمز سکوت و کتمان نابجای دانشمندان، وابستگی های مادی آنان است.
- *دفاع از بی گناه، واجب است و سکوت در همه جا زیبا نیست.
- *در برابر تلاوت قرآن، از سوی هر کسی که باشد باید سکوت کرده و گوش بسپاریم.
- *مسئولین بعضی از مطالبی که نباید در اختیار مردم قرار دهند، نظیر مسائل اقتصادی مانند کمبود گندم و صداقت خوب است اما صراحت همه جا مفید نیست.
- اخبار و اطلاعات باید همه جا رده بندی و طبقه بندی شود (جابر جعفری، هزاران حدیث از امام باقر(ع) می دانست که حق گفتن آن را برای همه نداشت. برخی اخبار نباید از رسانه و جراید پخش شود، چون به زیان مردم است. گاهی سکوت و بیان نکردن عاقلانه لازم است.
- إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْئُوكُمْ. معلمان و گویندگان، می باست در سخن، ظرفیت شنوندگان را مدنظر داشته باشند، در برخی از موارد باید به شیوه ی تقیه، عقاید را کتمان کرد و برخی از سؤالات را جواب نداد.
- * سکوت و کتمان در برابر طاغوت ها، دین فروشی در برابر سرمایه داران و عوام فریبی از خطرانی است که علما را تهدید می کند.
- *زبان تربیت نشده، درنده ای است که اگر رهایش کنی میگذرد. (نج البلاغه، حکمت ۶۰)
- *هر کس خود را با [رفتن به مکان های تهمت انگیز] در معرض تهمت قرار دهد، آن را که به وی بدگمان شود را نباید ملامت کرد. (ابومحمد ابن شعبه حرانی(ره)، ۶۶۱)
- *آنکه راز خود را پنهان دارد، اختیار آن در دست اوست. (ابومحمد ابن شعبه حرانی(ره)، ۶۶۱)
- *حضرت جعفر بن محمد(ع) از پدرشان(ع) روایت کرده است، بر هر دشنام دهنده ی بد زبانی که باک ندارد چه می گوید و درباره اش چه گفته می شود، یا علی خوشا به حال کسی که عمرش طولانی و عملش خوب باشد. (حرعاملی، محمد حسین، ۲۹۷)
- *سکوت، گنجی فراوان، زینت انسان صبور و پوشاننده ی جهل انسان نادان است.
- هرگاه دیدید مومنی ساکت است، به او نزدیک شوید که از او حکمت می تراود. (رحمت کاشانی، حامد، ۲۷۷)

* در خصوص لغزش و کنترل نکردن زبان:

امام علی (ع) می فرمایند:

کسی که سخن بسیار بگوید، لغزش او فراوان می شود و کسی که خطا و لغزشش فراوان شود، حیای او کم کم می شود و کسی که حیایش کم شود، پرهیزکاری اش کم شود و کسی که ورعش کم شود، قلبش می میرد و داخل دوزخ می شود. (آیت الله مکارم شیرازی، ۳۱۹)

امام علی (ع): لغزش زبان انسان را نابود می کند. (طبایبای نسب، سید محمد رضا، ۴۱۹)

امام علی (ع): لغزش زبان، سخت ترین هلاکت است. (همان)

و همچنین می فرمایند: انسان پایش می لغزد و خوب می شود و زبانش می لغزد و سرش بریده می شود. (همان)

* تندى زبان در كلام ائمه:

امام علی (ع): بر باد بینی و تندى خشم و ضربت دست و تندى زبانت مسلط باش. (همان)

و همچنین از ایشان است که: تیزی زبان، برنده تر از سرنیزه است. (همان)

* در نکوهش سخن بسیار و بسیار سخن گفتن:

حضرت محمد (ص) فرمودند: به غیر از ذکر خداوند، زیادى حرف نزنید چراکه زیادى كلام به غیر از ذکر خداوند برای دل قساوت می آورد و همانا دورترین مردم از خدا، قلب قاسی است.

از امام صادق (ع) در کافی نقل شده که فرمود:

مسیح علیه السلام می فرمود: در غیر ذکر خدا، زیاد حرف نزنید، زیرا آنان که در غیر ذکر خدا خیلی سخن می گویند، دلهایشان قاسی است و نمی دانند. (حسن زاده آملی، ۲۰)

نتیجه گیری

اختصاص بخش قابل توجهی از مطالب و سخنان بزرگان ملی، عارفان، حکما و بزرگان دینی و ... به مقوله ی زبان، این مهم را یادآور می شود، که اولاً متنعم به چه نعمت بزرگ و پیچیده ای هستیم، ثانیاً در برابر این نعمت چه وظایف بزرگ و ظریفی برعهده داریم.

بهره گیری و استفاده از این موهبت، مستلزم مهارت و آموزش است. شریعت کامل و جامع اسلامی، یکی از بزرگترین مرییان این سیر آموزشی و تکاملی است، و آموزه های بسیاری به ویژه از زبان معصومین(ع)، در اختیار بشر قرار داده است.

آموزه های به واقع جامع اسلامی، در کنار ارائه سبک سالم و صحیح، علاوه بر پاکیزگی افکار و درون انسان، با کنترل زبان و حتی وضع احکامی بر این مهم، علاوه بر بهبود انواع روابط اجتماعی، باز هم با کنترل همین خروجی، بر روحانیت و پاکیزگی درون انسان و همچنین باطن یک جامعه سالم و روحانی بشری می افزاید.

فهرست منابع

قرآن کریم.

حسن زاده آملی، آداب سالک الی الله، قم، الف لام میم، ۱۳۸۶

شبر، سیدعبدالله، اخلاق، مترجم: جباران، محمدرضا، هجرت، قم، ۱۳۷۴.

آیت الله مکارم، اخلاق در قرآن، جلد اول، مدرسه الامام علی ابن ابی طالب (ع)، قم، ۱۳۷۹.

بیانات حجت الاسلام و المسلمین گنجی در مورد مرحوم دولابی.

ابومحمد ابن شعبه حرانی (ره)، تحت العقول عن آل الرسول (ص)، ترجمه: حسینی، سیدعلی، اندیشه مولانا،

قم، ۱۳۹۱.

حرعاملی، محمدحسین، مترجم: علی صحت، جهاد با نفس، بقیه الله، قم.

رحمتی شهرضا، محمد، گنجینه معارف ۳، اول (۸۷)، صبح پیروزی، قم.

انوری، حسن، فرهنگ فشرده سخن، سخن، تهران، ۱۳۸۲.

محمدی اشتیاردی، محمد، داستان های صاحب دلان، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات

اسلامی، ۱۳۶۷.

رضوی، سیدجواد، عاقبت و کیفر گناهکاران، قم، بنی الزهرا (س)، ۱۳۸۶.

صافی، قاسم، طعم سکوت، تهران، دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۹۵.

مصباح نهاوندی، علی، گذری بر زندگی جمعی از عرفای معاصر، قم، بیت الاحزان، ۱۳۸۸.

امام صادق (ع)، مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات (۱۴۰۰ق)، بیروت.

طباطبایی نسب، سیدمحمدرضا، مصباح الهدایت (آسیب ها و نگرانی ها از دیدگاه امامان معصوم (ع)).

امام علی (ع)، مترجم: دشتی، محمد، نهج البلاغه، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین (ع)، تهران، ۱۳۸۲.

رحمت کاشانی، حامد، نهج الفصاحه، شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر، تهران، ۱۳۸۸.